

Ezberci Eğitimden Sorgulamacı Akla Din Bilim Ve Eğitimde Otorite Krizi

– muhammed-ridvan-kaya · 16 Ocak 2026

İnsanlık tarihi boyunca toplumlar, bilgi aktarımını büyük ölçüde gelenek ve otorite üzerinden gerçekleştirmiştir. Ancak Kur'an, bu yaklaşımı köklü bir eleştiriye tabi tutar. Bakara Suresi'nin 170. ayetinde, "Onlara Allah'ın indirdiği şeye uyun dendiği zaman hayır biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız derler. Onların babaları bir şey düşünmeyen hatta doğru yolu bulamayan idilerse" ifadesiyle körü körüne geleneğe bağlılığın tehlikesine dikkat çekilir. Bu eleştiri yalnızca dini alanla sınırlı değildir. Günümüzde bilim, eğitim ve sosyal yapıların tamamında benzer bir otorite kutsama problemi yaşanmaktadır. Hadis geleneğine eleştiri getirenler "tarih boyunca bunca âlim yanılmış olamaz" argümanı ile karşılaşırken, bilimde profesör ünvanı sorgulanamaz hale gelmiş, eğitim sistemi ise ezber ve taklit üzerine kurulu kalmaya devam etmiştir.

Dinde Otorite Kutsama ve Kur'an'ın Yeterliliği Sorunu

Geleneksel Din Eğitiminin Yapısı

İlahiyat fakülteleri ve cemaat yapıları, genellikle şu özellikleri taşır:

- Ezber odaklı öğretim: Metinler, yorumlar ve fetvaların sorgulanmadan ezberlenmesi
- Otorite hiyerarşisi: Hoca, şeyh veya âlim figürünün tartışılmazlığı
- Gelenek kutsallaştırması: "Selef-i salihin böyle anlamış" argümanının nihai delil sayılması
- Eleştirel düşüncenin bastırılması: Sorgulayan kişinin "sapkın" damgası yemesi riski

Bir cemaatte dünyaya gelen birey, içinde bulunduğu sistemin hatalarını göremez hale gelir. İlahiyat eğitimi alan öğrenci, müfredatta ne verilirse onu doğru kabul eder. Sonuç olarak Kur'an'ın yeterli bir kaynak olduğu fikri, yüzyıllar boyu birikmiş şerh, tefsir ve hadis literatürünün gölgesinde kaybolur.

Hadis Tartışmasının Sosyolojisi

"Hadislere uymayan tarih boyunca hep yanlış yolda mıydı?" sorusu, aslında bir mantık yanılgısı içerir: Çoğunluk doğruluğu garanti etmez. Kur'an'ın kendisi, çoğunluğun yanıldığına dair onlarca ayet içerir:

- "Eğer yeryüzündekilerin çoğuna uyarısan seni Allah'ın yolundan saptırırlar." (En'am 116)

Tarih boyunca kitlesel yanılgılar yaşanmıştır: dünya merkezli evren modeli, köleliğin dini meşruiyeti, kadınların ikincil statüsü gibi. Dolayısıyla "çoğunluk böyle yapmış" argümanı, doğruluğun kriteri olamaz.

Asıl mesele şudur: Otorite sorgulanmadığında, hata kurumsallaşır.

Bilimde Ünvan Fetişizmi ve Eleştirel Düşüncenin Zayıflaması

Profesör Ünvanının Tartışılmazlığı

Modern bilim kurumu, teorik olarak "şüphe ve deney"e dayalıdır. Ancak pratikte otorite yapıları hakimdir:

- Akademik hiyerarşi: Genç araştırmacılar, hocalarının tezlerini eleştirmekten çekinir
- Yayın sansürü: Hakemli dergilerde, yerleşik paradigmalara ters düşen çalışmalar reddedilir
- Fonlama bağımlılığı: Araştırmalar, sponsor kurumların çıkarlarına göre şekillenir
- Ünvan kutsallaştırması: "Profesör söyledi, senin bilgi düzeyin nedir?" tepkisi

Bu durum, bilimin ilerlemesini yavaşlatır. Thomas Kuhn'un "bilimsel devrim" teorisine göre, paradigmalar ancak kriz dönemlerinde değişir. Çünkü yerleşik otorite, kendi varlığını tehdit eden fikirlere direnç gösterir.

Örnek Olay: Meteorolojide Kuraklık İndeksleri

Mevcut kuraklık indeksleri (Palmer, SPI vb.) ciddi sınırlılıklar taşır:

1. Yağışı sadece miktar olarak değerlendirirler: 50 mm yağış, 1 saatte mi düştü yoksa 10 günde mi, fark etmez

2. Sağanak karakterli yağışları etkin kabul ederler: Oysa hızlı düşen yağış büyük oranda yüzey akışına dönüşür

3. Toprak nemi, buharlaşma ve yeraltı suyu beslenmesini ihmal ederler: Hidrolojik gerçekliği yansıtmazlar

İklim değişikliği koşullarında yağış rejimleri düzensizleşmiş, yüksek şiddetli-kısa süreli yağışlar artmış, buna karşın toprak ve yeraltı suyu beslenmesi azalmıştır. Ancak meteoroloji camiası, klasik indeksleri kullanmaya devam ediyor. Kimse köklü bir eleştiri getirmiyor. Neden? Çünkü herkes birbirini taklit ediyor, yerleşik yöntemleri sorgulamak "cesaret" istiyor.

Alternatif: Bileşik Kuraklık İndeksi (BKİ)

Yukarıdaki sınırlılıkları aşmak için yeni bir model önerilebilir:

Model Değişkenleri

| Sembol | Açıklama |

|-----|-----|

| P | Toplam yağış (mm) |

| I | Yağış yoğunluğu (mm/saat) |

| D | Yağışlı gün sayısı |

| SM | Toprak nemi (%) |

| PET | Potansiyel evapotranspirasyon |

| T | Ortalama sıcaklık |

| R | Yüzey akışı (runoff) |

| $\bar{P}$ | Uzun dönem ortalama yağış |

Normalize ve Ağırlıklı Bileşenler

1. Normalize Yağış Anomalisi (P_n)

$$P_n = (P - \bar{P}) / \bar{P}$$

Bu bileşen, bölgesel iklim normallerinden sapmayı gösterir ve mutlak yağış miktarından ziyade iklimsel bağlamı esas alır.

2. Yağış Etkinliği Katsayısı (EP)

$$EP = D / (I + 1)$$

Amaç: Kısa sürede düşen yüksek şiddetli yağışların etkisini azaltmak, uzun süreye yayılmış düşük-orta şiddetli yağışları ödüllendirmek.

3. Toprak Kabul Faktörü (Tk)

$$Tk = SM / 100$$

Bu katsayı, toprağın suyu tutabilme durumunu temsil eder ve kurak toprakta yağışın yüzey akışına dönüşmesini modele yansıtır.

4. Buharlaştırma Baskı Faktörü (Be)

$$Be = PET / (P + 1)$$

Bu faktör, atmosferin suyu ne kadar hızlı geri çektiğini gösterir ve yüksek sıcaklık koşullarında yağışın etkisini bastırır.

İleri Seviye Yağış Faktörü (İSYF)

$$İSYF = P_n \times EP \times Tk \times (1 / (1 + Be))$$

Fiziksel Yorumu: Bu formül, yağışın gerçek hidrolojik katkısını ölçer.

Sınıflandırma:

- İSYF > 1.5: Hidrolojik açıdan güçlü yağış
- İSYF 0-1: Nötr / sınırlı fayda
- İSYF

Bileşik Kuraklık İndeksi (BKİ) Formülü

BKİ, meteorolojik + tarımsal + hidrolojik + atmosferik bileşenleri tek bir ölçüğe indirger:

Alt İndeksler:

- Meteorolojik Kuraklık (MK) = -P_n
- Tarımsal Kuraklık (TK) = 1 - Tk
- Atmosferik Baskı (AB) = PET / PET_{max}
- Hidrolojik Gecikme (HG) = (Σ Pi) / (3P̄) (son 3 ayın ortalaması)

BKİ Genel Formülü:

$$BKİ = w_1(MK) + w_2(TK) + w_3(AB) + w_4(HG)$$

Ağırlıklar (w₁-w₄) havza, iklim tipi ve kullanım amacına göre kalibre edilebilir.

BKİ Sınıflandırması:

-
- 0.5-1.0: Normal
- 1.0-1.5: Hafif Kurak
- 1.5-2.0: Orta Kurak
- > 2.0: Şiddetli Kuraklık

Bu Yaklaşımın Üstünlükleri

- Ani sağanakları yanlış "iyi yağış" olarak değerlendirmez
- Toprak-bitki-atmosfer sürekliliğini tek sistem olarak ele alır
- İklim değişikliği koşullarına yüksek duyarlılık gösterir
- Tarım, baraj işletmesi ve erken uyarı sistemlerine doğrudan uyarlanabilir
- Kuraklığı "gözlenen" değil "hissedilen" bir olgu olarak ele alır

Sonuç: Bu kadar kolay bir model geliştirilebilir. Peki neden geliştirilmiyor? Çünkü eğitim sistemi, öğrencilerin bilişsel kapasitelerini köreltmekte, onları mantıksal düşünmek yerine ezber ve taklitle yetinmeye zorlamaktadır.

Eğitim Sisteminin Krizi: Ezber, Taklit ve Deneyim Yoksunluğu

Geçmiş ve Günümüz Karşılaştırması

Geçmişte Eğitim

- Ezber ve taklit vardı, ancak hayat sertti
- Öğrenciler:
  - İnşaatta çalışıyordu
  - Tarlada emek veriyordu
  - Bir ustanın yanında çıraklık yapıyordu
- Okudukları bilgiyi gerçek hayatla sınama imkânı buluyordu
- Diploma tek başına yetkinlik anlamına gelmiyordu, deneyimle birleşiyordu
- Yetersiz olan sahada eleniyordu

Günümüzde Eğitim

- Ezber ve taklit var, ancak saha yok
- Diploma çoğu zaman tek referans haline gelmiş durumda
- Usta-çırak ilişkisi yok, eleme mekanizması yok
- Öğrenciler yalnızca derslerle ilgileniyor
- Gerçek hayat deneyimi olmadan mezun oluyorlar

Sonuç: Her Meslekte Sorun

Bu yapısal değişim, tüm mesleklerde ciddi sorunlar oluşturmuştur:

Tıp Alanında

- Eğitim aşırı teorik, prosedür odaklı, protokole bağlı
- Sorumluluk dağıtılmış (kimse tam sorumlu değil)
- Hasta insan olarak değil, dosya, vaka, istatistik olarak görülüyor
- Hatalar arttıkça tazminat davaları artıyor
- Güven azalıyor, meslek itibarı zedeleniyor
- Doktora giden kişiler engelli kalıyor veya ölüyor

Diğer Alanlarda

Aynı durum şu mesleklerde de görülüyor:

- Mühendislik: Teorik bilgi var, uygulama yetkinliği yok
- Öğretmenlik: Pedagojik bilgi var, sınıf yönetimi becerisi yok
- Hukuk: Kanun bilgisi var, hukuki muhakeme zayıf siber güvenlik bilgisi yok
- Teknik meslekler: Sertifika var, el becerisi yok

Sistemin Temel Sorunu

Eğitim sistemi:

1. Bilgiyi aktarır ama düşünmeyi öğretmez
2. Ezber yapar ama anlama sağlamaz
3. Diploma verir ama yetkinlik kazandırmaz
4. Otorite oluşturur ama eleştirel akıl geliştirmez

Ortak Köken: Otorite Kutsama Psikolojisi

Din, bilim ve eğitimdeki bu krizlerin ortak kökeni, otorite kutsama psikolojisidir:

Otorite Kutsama Nasıl İşler?

1. Referans noktası oluşturulur: Âlim, profesör, diploma
2. Sorgulama engellenir: "Sen kimsin ki eleştiriyorsun?"
3. Alternatifler bastırılır: Farklı düşünen marjinalleştirilir
4. Sistem kendini yeniden üretir: Öğrenci, öğretildiği şekilde öğretir

Sonuçları

- Hakikat örtülür: Doğru olanın değil, güçlü olanın sözü geçer
- İlerleme yavaşlar: Yeni fikirler zor kabul görür
- Hatalar kurumsallaşır: Yanlışlar nesiller boyu aktarılır
- Toplum uyuşur: Eleştirel düşünce yeteneği körenir

Çözüm: Sorgulayan Akla Dönüş

Kur'an'ın Yöntemi

Kur'an, sürekli olarak akletmeye, düşünmeye ve gözlem yapmaya çağırır:

- "Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında ve gece ile gündüzün gidip gelişinde sağduyulu olanlar için ibretler vardır." (Al-i İmran 190)

Pratik Öneriler

Din Alanında

- Kur'an'ı doğrudan okuma ve anlamaya öncelik vermek
- Hadis literatürünü terk edip Kur'an'ın yeterliliğini kabul etmek.
- "Âlim ne demiş" yerine "Kur'an ne diyor" diye sormak
- Gelenek ve yorumları mutlaklaştırmamak

Bilim Alanında

- Ünvan değil, argüman değerlendirmek
- Genç araştırmacıları cesaret aşlamakla desteklemek
- Paradigma sorgulamasına açık olmak
- Bilimi kurum değil süreç olarak görmek

Eğitim Alanında

- Ezber yerine anlama odaklı öğretim
- Teorik bilgiyi pratik deneyimle birleştirme
- Soru sorma ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirme
- Usta-çırak ilişkisi gibi mentorluk modellerini yeniden canlandırma

Sonuç: Hakikat, Sorgulayan Akılla Ortaya Çıkar

İster din olsun, ister bilim, ister eğitim:

Otorite kutsandığında hakikat örtülür.

Kur'an'ın atalara körü körüne uymayı eleştirmesi, yalnızca tarihsel bir uyarı değildir. Her çağ için zihinsel bir çağrıdır.

Üç Temel İlke

1. Ezber kurtarmaz: Bilgiyi depolamak yeterli değildir, anlamak ve yeni bilgi üretmeye çalışmak gerekir
2. Taklit ilerletmez: Başkasının yolundan gitmek, kendi yolunu bulmaya engeldir

3. Hakikat, sorgulayan akılla ortaya çıkar: Doğru, otoritenin değil, aklın işidir

Son Söz

Hadislere uyan milyonlar yanılmış olabilir mi? Evet, olabilir. Profesörler yanılmış olabilir mi? Evet, olabilir. Eğitim sistemi çökmüş olabilir mi? Evet, olmuştur. Çünkü çoğunluk değil, hakikat ölçüttür. Ve hakikat, ancak otorite kutsallığından kurtulmuş, sorgulayan, düşünen, gözlem yapan bir akılla keşfedilebilir.

Bakara 170'in mesajı zamansızdır:

"Onların babaları bir şey düşünmeyen hatta doğru yolu bulamayan idilerse?"

Bu soru, her kuşağa yeniden sorulmalıdır:

- Takip ettiğimiz âlimler düşünüyor mu?
- İnanığımız profesörler sorgulama yapıyor mu?
- Aldığımız eğitim bizi gerçekten yetiştiriyor mu?

Yoksa biz de, düşünmeyen ataların yolundan mı gidiyoruz?

Cevap her birimizin vicdanındadır.